

eseményeit a születéstől egészen a halálig. Mindezt a szerző anélkül akarja ábrázolni, hogy véleményt alkotna jóról és rosszról. Mintha azt mondaná ezzel, hogy ítélkezni csak egy nála sokkal nagyobb hatalom hivatott. Annak ellenére sem ítél, hogy szörnyű véleménnyel van a világról, mivel ha megtenné, nem kímélhetné önmagát sem. Így jobbnak látja, ha csupán őszintén beszél, és betekintést enged az emberi lélek birodalmába. Ebben az esetben az őszinteség nem passzív forma, hanem aktív formaalkotó eszköz, hiszen hatására minden megváltozik. A gondolat őszintesége és tisztasága szemben áll a valóság durva bűneivel.

A bűntől való megszabadulásról van tehát szó, amely több egyszerű kiútkeresésnél, hiszen „nem az a kérdés, hogy van kiút, vagy nincs kiút”, hanem a szembenézés ténye a fontos – az önmagunkkal való szembenézése. A könyvet az teszi igazán figyelemre méltóvá, ahogy a pusztá ábrázolás cselekedetté formálódik: a szerző szembenézése a „Mindenség-gel” egy olyan világban, „ahol az igék vették át a főszerepet, s a főneveknek csak statisztaszerep jutott”. Így lesz újra „a Nagy Egész része” az ember; otthagyja „a múltat és jelent, de az álmait magával viszi. S marad Minden, mindörökre.”

BREIER ÁDÁM

(Kortárs Kiadó, Budapest, 2003,
159 oldal, 1300 Ft)

JENEI LÁSZLÓ:

Mindenféle vágyak

A kötet számos írása erős atmoszférájával a 18–19. század gáláns erotikájú, egyben leleplezően éleslátó francia lélektani regényeire emlékeztet. Gyors iramú, lényegre törő, az olvasót könnyen magával ragadó írásmód jellemzi Jenei László elbeszéléseit és *Akkord* című kisregényét. A stílus világossága termékeny feszültségbe kerül a vágyak örvénylő világával (kivételet jelent a *Hanka* és az *Aman angyali arca*, ahol az író nem lép túl az ideológiaiag többnyire túlterhelt témák – zsidóüldözés, menekülsors – sablonjain). A különböző korokban és helyszíneken játszódó írások központjában valóban a – „mindenféle” – vágyak állnak, közülük is legtöbbször az érzékiek jutnak kiemelt szerephez. Ezek kavargásában találja meg az elbeszélő az emberi cselekedetek mozgatórugóját, amely minden magasabb valóságot fölöslegessé tesz, sőt elutasít. A látszólagos rend, harmónia mindig hamisnak vagy legalábbis erőtlennek bizonyul a világ igazi arcát megmutató éjszakai, dionüszoszi igazsággal szemben: „A napvilág nyomorult, dinamika és mindenféle belső hajlam nélküli színjáték. Ezzel szemben az éjszaka az igazi hatalom.” Az egyénen és az evilágiságon túltekintő szemlélet elutasítása a lélektani

megközelítést erősíti fel, azon belül is a tudaton, racionalitáson kívül eső, mégis sajátos logikával rendelkező jelenségek kerülnek előtérbe. A vágyak eredete nem világos. Az *Áradás* egyik elejtett megjegyzése szerint „archetipikus élmény” állhat mögöttük, az *Akkord* viszont a családi környezet: a példa vagy az átöröklés szerepére irányítja a figyelmet.

Ezt a felfogást megkísérte ugyan a vallásos hit, ám a gondolkörön belül nincsen számára hely, az csupán „hamisságból gányolt burok”, „a jótékony kedvesség és a vulgáris stratégia” életellenes keveréke. Az érdeklődés középpontjába az önálló egyéniség kerül, amelynek öntudatát alapjaiban rengetné meg a felsőbb valóság léte („A csoda borzalmas dolog. Rávilágít arra a tényre, hogy nem vagyok a magam ura”). Ezt a képet a közösség valóságának elfogadása is veszélyeztetné. Ebből a szemszögből jelentést nyer az elbeszélések sorrendje: a kötetnyitó *A kisebb és nagyobb haza* felveti az ügyért és a pusztán önmagáért való élet közötti választás kérdését, a *Hanka* a közösség adott korban végzetessé váló hiányát igyekszik bemutatni, az *Aman anygyali arca* pedig a szolidaritás általános hiányát, és ezzel együtt az új közösségre találás lehetetlenségét. Majd következnek a már nem tételbizonyító, a két utóbbinál jóval sikerültebb, az individuális felfogást a maga el-

lentmondásosságában megnyilvánító írások. Fölmerül például, hogy a büszke önállóság programja talán nem is a kiteljesedéshez, hanem az összeomlás elkerüléséhez szükséges: „kis része a tudatumnak ugyan folyton azon lovagolt, hogyan közelítem a lényegre, de a többi része, a túlnyomó része azon volt, hogy ne omoljak össze”.

A kötet jelentősége abban áll, hogy egy vitatható, de kétségtelenül nagy hatású, fontos kihívást jelentő életszemléletet mutat be a maga közvetlenségében és összetettségében. Az elbeszélő nem hirdeti, csupán megvallja belátásait. A vallomásos hevületet a kiütkeresés szükséglete hitelesíti. Mert bár a világ- és emberkép következetessége az evilágira és főleg testre redukált vágyak kiteljesítésében látja az élet értelmét, és a szenvedély végletessége és tisztánlátása nevében elutasítja mind a „misztikus-teológiai mankók”-at, mind „az elvont szabadság szokásos középfofalmait”-t, az is nyilvánvalóvá válik, hogy az élet éjszakai oldalának előtérbe kerülése többnyire – vagy mindig? – az élet kiüresedéséhez, a pusztítás megidézéséhez vezet (az írásokban igen gyakran fordul elő gyilkosság vagy öngyilkosság). Az ellentmondás nem oldódik fel, de a végletes helyzetektől sem visszariadó, a vágyak logikáját (és a vallomás koncentráltóságát) kifejező, az érzékelés elevenességét, erejét és változatosságát meg-

őrző stílus és szerkezet fontos kérdések élményszerű felvetését teszi lehetővé.

STURM LÁSZLÓ

(Kortárs Kiadó, Budapest, 2003,
280 oldal, 1900 Ft)

KOVÁCS ANDRÁS FERENC:

Fattyúdalok

Kissé baljóslatú az a hattyú, ami kigyó módra tekereg Kovács András Ferenc (KAF) új kötetének borítóján. Ilyenek a versek is, a *Fattyúdalok* – ha tizenheten lennének, ez a kötet lehetne a „Tizenhét fattyúk”.

Ennél nagyobb és teljesebb azonban a kötetkompozíció: KAF tíz év verseit – látszólag a legtokéletesebben tiszta szórakoztató költeményeket, népszerű műveket – gyűjtötte egybe. A szerző nem szorul különösebb bemutatásra, a fülszöveg is csak annyit közöl róla: 1959-ben született Szatmárnémetiben.

Mi hozzátehetjük: a szereplíra és a stílparódia kimagaslóan szellemes egyéniségéről van szó, s most is első-sorban mint formaművész mutatkozik be. Aki szerette Varró Dániel *Bögre azúr* kötetét (Bevezetés a szépirodalomba), az KAF-ot és a kaffogást egyenesen imádni fogja.

A nyelvi játékok, a verstani virtuozitás és ezek fölött a nyelv, a mo-

dor mint humorforrás csak szelepként szolgál. Miként szerepversek, úgy szelepvversek is ezek, legyen szó akár José Faustino Quijano bolíviai poéta posztumusz bökvverseiről, akár a szonettekről, a különféle dalokról vagy a manapság e sorok írója számára már kissé túlságosan is népszerűnek tetsző limerickekről (kinék is szól ez a sok limerick?): a csengőbongó vidámság általában a borzalom kifejezését szolgálja.

A politikai extrémizmus, a diktatúra, a fasizmus és annak különböző rendű és rangú követői, előjelei gyakran megjelennek a versekben – s nem is csak az „Eaton Darr”-nak ajánlott darabokban.

Ez a közéleti tematika súlyos erkölcsi alapvetésekkel egészül ki, néha a leginkább primer mód kacagtató sorokban: „Hazudj, ripők, reformert: / A köz szavát ne formáld! / A közszáj majd beforr, mert / A közdemokratákban / A közmoral deformált.”

A versek másik érdekes forrása a *Tíz jegyzetben* (filológiai poémokban) és a – meglehetősen érvényes és történetileg is precíz módon – nótaszerzőkként aposztrofált elődöknek szánt ajánlásokban, vendégszövegekben, parafrázisokban kirajzolódó műveltséganyag.

Az irodalomtörténet – miként a régi időkben – dallamtár KAF-nál, s ezt a dallamtárat teszi még inkább teljessé saját komparatív szövegeivel.